

i usmrtio 65-oro građana Pule. Da je imao pri ruci britanske dokumente iz National Archives Kew Garden svakako bi promijenio mišljenje i o Vargaroli i o atentatu Marije Pasquinelli na britanskog brigadira De Wintona 10. veljače 1947. i o njezinoj ulozi u sudbonosnim događajima tijekom druge polovice 1946.

Na koncu, u dodatku pod naslovom “Moja povijest skoro je povijest...” (*La mia storia, quasi una Storia...*, 219-224), Livio Dorigo, recimo, naručitelj ovoga djela, nostalgично se osvrće na vlastitu sudbinu *ezula*, Puljanina koji je u veljači 1947. napustio rodni grad i koji je dugo tražio svoj novi identitet, a pitanje je da li ga je i našao.

Knjiga je obogaćena i slikovnim priložima pulskih poznatih veduta, ulica, zgrada i zemljopisnom kartom. Imensko kazalo baš i ne obiluje imenima. Naposljetku, glavni lik koji se pojavljuje u knjizi trebao je biti sam grad.

Osobno sam previše očekivao i stoga je razočaranje veće. Šteta, prigoda da se naprave radikalniji koraci u zbližavanju dviju historiografija i to na rasvjetljavanju najškakljivijih tema iz zajedničke povijesti, propala je. Volio bih vjerovati da ova knjiga nije još jedna nostalgична grimasa u artikulaciji već poznate povijesne istine.

Darko Dukovski

Milan Klobas,

Borbeni put Operativnog štaba za Istru: svjedočanstva generala Milana Klobasa, Pula: Histria Croatica C.A.S.H., 2010., 275 str.

U knjizi podijeljenoj na 15 poglavlja, uz dodatno poglavlje o autorovu životu, na 275 je stranica obogaćenima brojnim grafičkim prikazima opisano relativno kratko povijesno razdoblje od otprilike godinu dana, ali sudbonosno za najveći jadranski poluotok. Autor Milan Klobas i sam je sudjelovao u važnim događanjima opisanim u knjizi, što je čini još vrjednijom. Kako sam naslov govori, u knjizi je opisan borbeni put Operativnog štaba za Istru, vrhovnog tijela pod čijim su se zapovjedništvom nalazile sve partizanske jedinice na istarskom poluotoku.

Nakon uvodnih napomena autor opisuje razvoj Narodnooslobodilačkog pokreta u Istri prije kapitulacije Italije i sve probleme s kojima se pokret suočio. Prije svega je to bila jaka neprijateljska represija, potom nedostatak

kadrova, ali i problemi pri mobilizaciji boraca koji su kao talijanski vojni obveznici već služili vojsku. Sljedeće se poglavlje bavi kapitulacijom Italije i svim onime što je ona donijela, a to je, prije svega, narodni ustanak. Autor detaljno opisuje situaciju u pojedinim dijelovima Istre (uz izuzetak slovenskog dijela Istre, odnosno Koparštine) i razoružavanje talijanskih vojnika i karabinjera. Potom se bavi organizacijskim temama, osnivanjem Operativnog štaba za Istru i njegovim djelovanjem do potpune njemačke okupacije Istre. Zatim se opisuju okršaji s njemačkim vojnicima koji su se u trenutku kapitulacije zatekli u Istri ili su stigli neposredno nakon nje. U iščekivanju njemačke ofenzive, operativni štab si je postavio zadatak organiziranja naoružanog naroda pred predstojeću njemačku ofenzivu. Osim toga, zadatak je Operativnog štaba bio organiziranje vojnopozadinske baze za prikupljanje materijala i boraca te sanitetske službe i sigurnih ruta za izvlačenje ranjenika preko Učke. Štab se u pravom razdoblju posvetio prvom zadatku koji je ispunio ustrojivši 2 brigade i nekoliko manjih odreda, ali sve su te jedinice brzo razbijene zbog nedostatka zapovjednog kadra i prije svega borbenog iskustva. Poglavlje koje slijedi detaljno opisuje njemačku ofenzivu kodnog imena "Prolom oblaka", pojedine faze djelovanja svih rodova njemačke vojske i na kraju uspostavu okupacijskog sustava u Istri. Nakon njemačke ofenzive, koja je gotovo u potpunosti razbila organizaciju NOP-a u Istri, Operativni štab si postavlja zadaću obnove uništene organizacijske strukture radi ponovnog uključivanja Istre u borbu protiv okupatora. Tijekom njemačke okupacije Operativni štab uspostavlja sanitetsku službu, obnavlja uništenu vojnopozadinsku organizaciju, punktove za okupljanje boraca, narodnooslobodilačke odbore po istarskim mjestima te organizira izobrazbu kadrova i poduzima manje diverzantske akcije po Istri. Sljedeća poglavlja su posvećena neborbenom djelovanju Operativnog štaba, prije svega rukovođenju, ali i poteškoćama s kojima se susretao, poput one u upotrebi jezika. Najviše je prostora posvećeno ustrojavanju i djelovanju sanitetske službe na istarskom poluotoku. Posljednje poglavlje nam opisuje pripremne mjere za osnivanje 43. istarske divizije i transformiranje Operativnog štaba u štab divizije.

Knjigu Milana Klobasa možemo smatrati vrijednim doprinosom (unatoč nekim formalnim netočnostima, poput elementarne pogreške koja se pojavljuje na više mjesta, naime Pietro Badoglio se spominje kao čelnik Talijanske Socijalne Republike) u rasvjetljivanju do sada malo poznatog razdoblja istarske povijesti; unatoč svojoj vrijednosti knjiga predstavlja samo uvod u istra-

živanje navedenog razdoblja. Ona otvara mnoga zanimljiva pitanja, kao što je prisutnost vojnih postrojbi Čerkeza u njemačkoj službi ili sudbina mladića iz Istre koji se nakon talijanske kapitulacije nisu uspjeli vratiti svojim domovima nego su deportirani u njemačke logore ili bili zarobljeni od strane Saveznika. Jednako tako nije dovoljno istražena suradnja sa slovenskim jedinicama i posebno pitanje boraca talijanske nacionalnosti, kao i politički problemi u suradnji s Komunističkom partijom Italije. Sva su ta pitanja tek marginalno spomenuta pa ostaju otvorena za daljnje istraživanje. Potom, na kraju knjige ne postoji popis korištene literature i arhivskih izvora, jedino mjesto na kojemu se spominju izvori i korištena literatura su podrubne bilješke. Iz izvora navedenih u bilješkama može se zaključiti da se autor služio isključivo jugoslavenskim izvorima, točnije Arhivom radničkog pokreta u Zagrebu i Vojnoistorijskog instituta u Beogradu, nadopunjeno s raznim izlaganjima s Pazinskog memorijala i osobnim sjećanjima autora i njegovih tadašnjih suboraca. Sigurno je da u okviru njemačke, a posebno talijanske historiografije postoje mnoga djela koja se bave navedenim razdobljem. U biografiji autora saznajemo da je djelo napisano sada već davne 1989. godine i tek je nakon 20 godina ugledalo svjetlo dana pa je tako knjiga prožeta duhom toga vremena, što nije u skladu s današnjim historiografskim načelima. Izdana je bez ikakve nadopune, pa tako u njoj ne nalazimo pozivanje na djela suvremene hrvatske i slovenske historiografije. Za svaku pohvalu je grafički materijal kojime knjiga obiluje, prije svega shematski prikazi raznih tijela i vojnih jedinica u Istri, što omogućava lakše snalaženje i razumijevanje, potom mnogobrojne karte Istre, bilo da se radi o podjeli na sanitetske sektore, karti borbenih akcija ili smjerovima njemačke ofenzive u listopadu 1943. Unatoč svim navedenim nedostacima knjiga *Borbeni put Operativnog štaba za Istru* predstavlja značajan doprinos istraživanju povijesti Drugog svjetskog rata u Istri, a prije svega je važna zbog sjećanja autora i njegovih suboraca na kojima se djelomično temelji djelo, ali i zbog odmaka od već ustaljene tematike o isključivo vojnom djelovanju partizanskog pokreta, zanemarujući neborbeni dio koji je u ovoj knjizi dobio određen prostor.

Knjiga može poslužiti svima koji se bave proučavanjem istarske prošlosti, bilo da se radi o studentima ili već priznatim znanstvenicima, ali isključivo kao uvod ili prvi korak u istraživanju opsežne problematike Drugog svjetskog rata u Istri.